

ทะเบียนนฤมิปัญญาท้องถิ่น

เทศบาลตำบลบ้านคลอง

ตำบลบ้านคลอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

คำนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราชการ 2560 มาตรา 57 รัฐต้อง (1) อนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะ สำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วน ร่วมในการดำเนินการด้วย

ภูมิปัญญา ไทย มีความสำคัญ อย่างยิ่ง ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิ แก่ คน ไทย สามารถ ปรึ บ ประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาใช้กับชีวิตได้อย่างเหมาะสมสร้างความสม ดุล ระหว่าง คน กับ สังคม และ ธรรมชา ตี ได้อ ย่าง ยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุค

กองการศึกษา เทศบาลตำบลบ้านคลอง ได้เล็งเห็น ความสำคัญ ของภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงได้สำรวจฐานข้อมูลปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ข้อมูลปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลบ้านคลอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เป็นปัจจุบัน และเพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าฐานข้อมูลปราชญ์ชาวบ้าน หรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือ ปราชญ์ท้องถิ่นต่อไป

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1 บทนำ

1

บทที่ 2 การจัดทำฐานข้อมูลราษฎรชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น
๔

บทที่ 3 รายละเอียดข้อมูลราษฎรชาวบ้าน
หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลบ้านคลอง 5

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
นับว่าเป็นองค์กรที่สำคัญในการพัฒนาคน รวมถึงการส่งเสริม
ทำนุบำรุงศาสนา และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี
ที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น
เพราะเป็นหน่วยราชการที่ใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด

รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้ให้ความสำคัญกับการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของเทศบาล ตามมาตรา ๑๖ "ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้ (๑๑) การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น" และพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ แก้ไขเพิ่มเติมถึง ฉบับที่ ๑๓ พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๕๐ ภายใต้ข้อบังคับแห่งกฎหมายเทศบาลตำบล มีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาล (๘) บำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น การกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปยังท้องถิ่น และการส่งเสริมบทบาทที่ชัดเจนขึ้นของการเป็นองค์กรที่ให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบมากขึ้น การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

๑

เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ และมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน

๒

เพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญา นั้นๆ ต่อไป

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ของชาวบ้าน ซึ่งเรียนรู้มาจากพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติ พี่น้อง หรือผู้มีความรู้ในหมู่บ้าน ในท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นเรื่องการทำมาหากิน เช่น การจับปลา การจับสัตว์ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การทอผ้า การทำเครื่องมือการเกษตร ความรู้เหล่านี้สอนให้เด็กเคารพผู้ใหญ่ มีความกตัญญูรู้คุณพ่อแม่ และผู้มีพระคุณ มีความเอื้ออาทรต่อคนอื่น รู้จัก ช่วยเหลือ แบ่งปัน ข้าว ของ ของ ตน ให้ แก่ ผู้ อื่น ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่มีคุณธรรม สอนให้เป็นคนดี สอนให้คนเคารพธรรมชาติ รู้จักพึ่งพาอาศัยธรรมชาติโดยไม่ทำลาย ให้เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์และคนที่ล่วงลับไปแล้ว

ภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นความรู้ความสามารถที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ และ ถ่า ย ท อ ด ม า ไ้ เ ร า มีวิธีการหลายอย่างที่ทำให้ความรู้เหล่านี้เกิดประโยชน์แก่สังคมปัจจุบัน คือ

การอนุรักษ์ คือ การบำรุงรักษาสิ่งที่ดีงามไว้เช่น ประเพณีต่าง ๆ ห้ ต ถ ก ร ร ม และคุณค่าหรือการปฏิบัติตนเพื่อความสัมพันธ์อันดีกับคนและสิ่งแวดล้อม

การฟื้นฟู คือ การรื้อฟื้นสิ่งที่ดีงามที่หายไป เลิกไป หรือกำลังจะเลิก ให้กลับมาเป็นประโยชน์ เช่นการรื้อฟื้นดนตรีไทย

การประยุกต์ คือ การปรับหรือการผสมผสานความรู้เก่ากับความรู้ใหม่ เข้าด้วยกัน ให้เหมาะสมกับสมัยใหม่ เช่น การใช้ยาสมุนไพรในโรงพยาบาล ประสานกับการรักษาสมัยใหม่ การทำพิธีบวชต้นไม้ เพื่อให้เกิดสำนึกการอนุรักษ์ธรรมชาติ รักษาป่ามากยิ่งขึ้น การประยุกต์ประเพณีการทำบุญข้าวเปลือกที่วัด มาเป็นการสร้างธนาคารข้าว เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ขาดแคลน

การสร้างใหม่ คือ การค้นคิดใหม่ที่สัมพันธ์กับความรู้ดั้งเดิม เช่น การประดิษฐ์โปงลาง การคิดโครงการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยอาศัยคุณค่าความเชื่ออาหารที่ชาวบ้านเคยมีต่อกันมาหารูปแบบใหม่ เช่น การสร้างธนาคารข้าว ธนาคารโคกระบือ การรวมกลุ่มแม่บ้าน เยาวชน เพื่อทำกิจกรรมกันอย่างมีระบบมากยิ่งขึ้น

ภูมิปัญญา เป็น ความรู้ที่ ประกอบ ไป ด้วย คุณ ธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมนั้น ชีวิตของชาวบ้านไม่ได้แบ่งแยกเป็นส่วน ๆ หากแต่ทุกอย่างมีความสัมพันธ์กันทำมาหากิน การร่วมกันในชุมชน การปฏิบัติศาสนา พิธีกรรมและประเพณี

ค ว า ม รู้ เป็น คุณ ธรรม เมื่อผู้คนใช้ความรู้นั้นเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง คนกับคน คน กับ ธรรม ชา ตี และ คน กับ สิ่ง เหนื อ ธรรม ชา ตี ความรู้เหล่านี้เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เป็นแนวทาง หลักเกณฑ์ วิธีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของครอบครัว ความสัมพันธ์กับคนอื่น ความสัมพันธ์กับผู้ล่วงลับไปแล้ว กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และกับธรรมชาติ

เนื่อ ง จ า ก ฎ ม ิ ป ญ ญา ไ ท ย และภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างมีความสัมพันธ์และมีความเชื่อมโยงกันลักษณะการถ่ายทอดจึงมีลักษณะดังนี้

๑. การถ่ายทอดด้วยวิธีผ่านทางกิจกรรมอย่างง่าย ๆ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การทนายปรีศนา ซึ่งมักเป็นวิธีที่ใช้เด็กมักมุ่งเน้นในเรื่องของจริยธรรม
๒. วิธีการบอกเล่า หรือเล่าผ่านทางพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีกรรมทางศาสนา พิธีการแต่งงาน พิธีกรรมขนมธรรมเนียมของท้องถิ่นต่าง ๆ หรือการลงมือประกอบอาชีพตามบรรพบุรุษ
๓. การถ่ายทอดในรูปแบบของการบันเทิง เป็นการสอดแทรกในเนื้อหา คำร้องของการแสดงต่าง ๆ เช่น ลิเก โนรา หนังตะลุง หมอรำ ซึ่งมักกล่าวถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ธรรมเนียม ประเพณี คติคำสอน อาชีพ จารีตประเพณี เป็นต้น
๔. การถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษร ในอดีตมีการจารโลงบนใบลาน และเขียนลงในสมุดข่อย ส่วนในยุคปัจจุบันจะถ่ายทอดผ่านทางสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ

ภูมิปัญญาชาวบ้าน แบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

๑. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการทำมาหากิน วิถีชีวิตของชาวบ้านในอดีตเรียบง่าย
๒. ภูมิปัญญาอันเนื่องมาจากสภาวะธรรมชาติ และแรงงานเป็นหลัก ในการทำมาหากิน และใช้สติปัญญาที่บรรพบุรุษถ่ายทอดมาให้เพื่อจะได้อยู่รอด เช่น การขยายที่ทำกิน ต้องหักร้างทางพง บุกเบิกพื้นที่ทำกินใหม่
๓. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการรักษาโรค และแก้ไขปัญหาสุขภาพ เช่น การใช้สมุนไพรเป็นยาและอาหาร พืชสมุนไพร หมอพื้นบ้าน และการแพทย์แผนโบราณ

๔. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการกินอยู่ เช่น การถนอมอาหาร การปรุงอาหาร การกินอาหาร
๕. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านศิลปกรรมปรากฏในผลงานสร้างสรรค์ด้านจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และนาฏกรรม
๖. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านภาษาและวรรณกรรมปรากฏในผลงานสร้างสรรค์ด้านภาษาและสำนวนไทย เช่น คำพญา คำสอน ความเชื่อ ปริศนาคำทาย และ บทเพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงแหล่ เพลงกล่อมเด็ก เพลงน้อย กลอนลำ เพลงอีแซว เพลงเกี่ยวข้าว ฯลฯ
๗. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีใช้ในการปรับประยุกต์พิธีกรรมทางศาสนาเพื่อความมั่นคงของชุมชน ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น ประเพณีการเกิด การบวช การแต่งงาน การตาย ฯลฯ
๘. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใช้ในการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ เช่น การสร้างเขื่อน เขื่อนฝาย การควบคุมคุณภาพน้ำ การป้องกัน น้ำท่วม การจัดการป่าไม้ เช่น การปลูกสวนป่า และการอนุรักษ์ป่า
๙. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการอยู่ร่วมกันในสังคมการอยู่ร่วมกันในชุมชนดั้งเดิมนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องไม่กัตระกูล ซึ่ง ใ ต้ อ พ ย พ ย ้า ย ถึ น ฐ า น มา อ ยู่ หรือสืบทอดบรรพบุรุษจนนับญาติกันได้ทั้งชุมชนมีคนเฒ่าคนแก่ที่ชาวบ้านเคารพนับถือเป็นผู้นำหน้าที่ของผู้นำ ไม่ใช่ การสั่ง แต่เป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษา มีความแม่นยำในกฎระเบียบประเพณีการดำเนินชีวิต ตัดสินใจไกล่เกลี่ยหากเกิดความขัดแย้ง ช่วยกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน
ตำบลบ้านคลอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน

ด้วยตำบลบ้านคลองมีเขตการปกครองทั้งหมดจำนวน ๕ หมู่บ้าน

คือ

หมู่ที่ ๑ บ้านวัดยาง

หมู่ที่ ๒ บ้านบางสะแก

หมู่ที่ ๓ บ้านบางสะแก

หมู่ที่ ๔ บ้านคลอง

หมู่ที่ ๕ บ้านคลอง

และในแต่ละหมู่บ้านก็มีปราชญ์ชาวบ้านที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งแต่ละคนมีความสามารถที่แตกต่างกันออกไปโดยมีสมาชิก ดังนี้

หมู่ที่ ๑ บ้านวัดยาง

ด้านศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

๑. ร้อยตรีธวัชชัย เฟ็งชัยศรี

หมู่ที่ ๒ บ้านบางสะแก

ด้านสถาปัตยกรรมปูนปั้น ลวดลายไทย

๑. นายเปราะแสง นาค

๒. นายบุญปลุกแสง นาค

ด้านศิลปะการแทงหยวกกล้วย

๑. นายสมจิตร ทองชื่น

หมู่ที่ ๓ บ้านบางสะแก

ด้านการแพทย์แผนไทย (จับเส้น กดจุด)

๑. นายประหัต บุญมี

หมู่ที่ ๔ บ้านคลอง

-

หมู่ที่ ๕ บ้านคลอง

ด้านขนมไทยโบราณ

๑. นางจำปี ลีลา

รายละเอียดข้อมูลประชาชนบ้าน
หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลบ้านคลอง
ด้านสถาปัตยกรรมปูนปั้น

ประวัติ

ชื่อ นายเปราะ นามสกุล แสงนาค
ที่อยู่ปัจจุบัน (ที่สามารถติดต่อได้) บ้านเลขที่ ๑๕๙ หมู่ที่ ๒
ตำบลบ้านคลอง อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก

เบอร์โทรศัพท์ ๐๙๕-๖๒๔๓๑๔๙

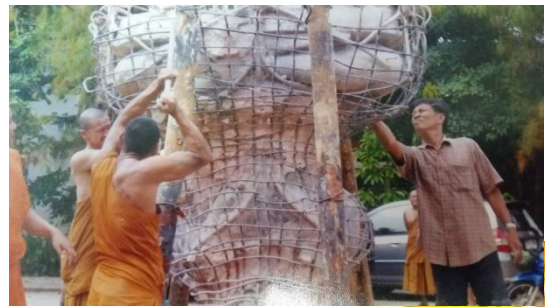
ประวัติการศึกษา จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

สถานที่ทำงาน -

ประสบการณ์การทำงาน มากกว่า ๕๐ ปี

ปัจจุบันประกอบอาชีพ รับเหมาก่อสร้าง บูรณะโบสถ์ วิหาร เมรุ

ความชำนาญ/ความเชี่ยวชาญในด้าน สถาปัตยกรรม ศิลปะปูนปั้น
สร้างโบสถ์ วิหาร การบูรณะ

รายละเอียดข้อมูลปราชญ์ชาวบ้าน
หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลบ้านคลอง
ด้านศิลปกรรมปูนปั้นลายไทย

ประวัติ

ชื่อ นายบุญปลุก นามสกุล แสงนาค
ที่อยู่ปัจจุบัน (ที่สามารถติดต่อได้) บ้านเลขที่ ๓๐ หมู่ที่ ๒
ตำบลบ้านคลอง อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก

เบอร์โทรศัพท์ ๐๙๒-๔๕๐๑๗๕๕

ประวัติการศึกษา จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

สถานที่ทำงาน -

ประสบการณ์การทำงาน มากกว่า ๔๐ ปี

ปัจจุบันประกอบอาชีพ -

ความชำนาญ/ความเชี่ยวชาญในด้าน สถาปัตยกรรม
ศิลปะปูนปั้นลวดลายไทย

รายละเอียดข้อมูลปราชญ์ชาวบ้าน
หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลบ้านคลอง
ด้านขนมไทยโบราณ

ประวัติ

ชื่อ นางจำปี นามสกุล ลีลา

ที่อยู่ปัจจุบัน (ที่สามารถติดต่อได้) บ้านเลขที่ ๒๓๕ หมู่ที่ ๕
ตำบลบ้านคลอง อำเภอเมือง

จังหวัดพิษณุโลก

เบอร์โทรศัพท์ ๐๘๖-๒๐๑๗๔๒๑

ประวัติการศึกษา จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

สถานที่ทำงาน -

ประสบการณ์การทำงาน มากกว่า ๒๐ ปี

ปัจจุบันประกอบอาชีพ ค้าขาย

ความชำนาญ/ความเชี่ยวชาญในด้าน ขนมไทย เช่น ขนมไส้ใส่
ขนมกล้วย ขนมแตง ข้าวต้มมัด

ขนมตาล ขนมแตงกา

รายละเอียดข้อมูลปราชญ์ชาวบ้าน
หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลบ้านคลอง
ด้านการแพทย์แผนไทย (จับเส้น กดจุด)

ประวัติ

ชื่อ นายประหยัด นามสกุล บุญมี

เกิดวันที่ - เดือน กันยายน พ.ศ.๒๕๙๕

ภูมิลำเนาเดิม จังหวัดสุโขทัย

ที่อยู่ปัจจุบัน (ที่สามารถติดต่อได้) บ้านเลขที่ ๒๘๑ หมู่ที่ ๓
ตำบลบ้านคลอง อำเภอเมือง

จังหวัดพิษณุโลก

เบอร์โทรศัพท์ ๐๘๗-๒๐๖๓๙๕๑

สถานที่ทำงาน -

ปัจจุบันประกอบอาชีพ แพทย์แผนไทย จับเส้น นวดกดจุด

ความชำนาญ/ความเชี่ยวชาญในด้าน จับเส้น นวดกดจุด

รายละเอียดข้อมูลประชาชนบ้าน
หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลบ้านคลอง

ด้านศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

ประวัติ

ชื่อ ร้อยตรีธวัชชัย นามสกุล เพ็งชัยศรี

เกิดวันที่ ๑๐ เดือน สิงหาคม พ.ศ.๒๕๙๕

ภูมิลำเนาเดิม จังหวัดเพชรบูรณ์

ที่อยู่ปัจจุบัน (ที่สามารถติดต่อได้) บ้านเลขที่ ๑/๔๑๐๓๕ หมู่ที่ ๑
ตำบลบ้านคลอง อำเภอเมือง

จังหวัดพิษณุโลก

เบอร์โทรศัพท์ ๐๙๕-๖๗๕๐๔๑๙

สถานที่ทำงาน -

ปัจจุบันประกอบอาชีพ ไวยาวัจกร วัดยาง ตำบลบ้านคลอง อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก

ความชำนาญ/ความเชี่ยวชาญในด้าน ศาสนพิธี พิธีกรรมทางศาสนา

รายละเอียดข้อมูลประชาชนชาวบ้าน
หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลบ้านคลอง
ด้าน ศิลปะการแทงหยวกกล้วย

ประวัติ

ชื่อ นายสมจิตร นามสกุล ทองชื่น

เกิดวันที่ ๒๑ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๕

ภูมิลำเนาเดิม ๖๐ หมู่ที่ ๒ ตำบลบ้านคลอง อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก

ที่อยู่ปัจจุบัน (ที่สามารถติดต่อได้) บ้านเลขที่ ๖๐ หมู่ที่ ๒
ตำบลบ้านคลอง อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก

เบอร์โทรศัพท์ ๐๘๖-๙๓๑๐๖๔๕

สถานที่ทำงาน

-

ปัจจุบันประกอบอาชีพ ค้าขาย

ความชำนาญ/ความเชี่ยวชาญในด้าน การแทงหยวกกล้วย

